

TOP-5.3.1-16-FE1-2017-00006

A helyi identitás és kohézió erősítése Lepsény térségében

Objektumleírások

Készült: 2019. március

Készítette: Magyar Műemléki Topográfia Nonprofit Kft.

Soponya épített öröksége

A megye délnyugati oldalán fekvő, mezőföldi, útmenti, többutcsás település, főútról leágazó hossz- és keresztutcákkal. Szalagtelkei fésűs, előkertes beépítésűek. • Első említése 1192-ből származik, Sopona alakban. Pusztarét nevű részén már a középkorban is létezett település. A török időkben a község elpusztult, lakói a közeli Sárvíz mocsaraiba menekültek. 1720-ban újratelepült, lakói magyar családok voltak. Nagylángot 1372-ben említik először az okiratok. A tizenöt éves háború alatt elpusztult. 1662-ben már újra faluként említik. A XVIII. század folyamán az itt kiépült birtokközpont révén újra benépesült. A két települést 1936-ban egyesítették. Birtokosa 1650-től 1945-ig a Zichy család volt.

ENTZ – SISA 1998 (134.), VIRÁG 2005 (170.)

Oltárszentség plébániatemplom

Kertben, szabadon álló, téglány alaprajzú, egyhajós, beton-téglaépület keskenyebb szentéllyel, különálló haranglábbal. Épült 1959-ben a soponya-nagylángi kastélyban addig plébániaként is működő Szent Kereszt kastélykápolna helyett, amelyet a kastély gyermekotthonná alakításakor megszüntettek. Egyszerű nyeregtetős épület, oromzatos bejárati homlokzata előtt háromszlopos nyitott előépítménnyel, fölötte terasszal. Belsejét egyszerű, fakazettás síkmennyezet zárja. A berendezés egy része a régi kastélykápolnából származik. A padok 1800 körül készültek, a vörösmárvány szenteltvíztartó és keresztelőmedence, valamint a diadalív jobb oldalán látható bádoglagra festett Golgota a XVIII. század végéről származnak. A sekrestyében későbarokk szekrény áll. A XIX. század közepén készült fehér márvány Mária-szobor a nagylángi temető Zichy-kriptakápolnájából került ide.

ENTZ – SISA 1998 (134.), TAK 2017 (8.), VIRÁG 2005 (172.)

Plébánia

Szabadon álló, téglány alaprajzú, földszintes barokk ház, magas nyeregtetővel. Egykori fogadó. Épült 1760 körül. Sima főhomlokzatát barokk párkány díszíti. Udvari oldalán árkádíves, csehsüvegboltozatos folyosó húzódik, a helyiségek szintén csehsüvegboltozatosak. Az udvari árkád egyik pillérén kőkonzolon álló, antik portrét utánzó klasszicista mellszobor látható, amely valószínűleg a kastélyból származik. Udvarán 1760 körül készült, eredetileg a kastélypark tavának partján állt Nepomuki Szent János-szobor összetört darbjait helyezték el. Műemlék.

BARDOLY – HARIS 2008 (97.), ENTZ – SISA 1998 (134.)

Református templom

Kertben, szabadon álló, hosszanti alaprajzú, egyhajós templom, déli oldalán kis bővítménnyel. Épült 1720-ban, a torony 1793-ban. 1892-ben átalakították, ekkor készülhettek a karzatok és a bővítmények. Homlokzati tornya 1945-ben elpusztult. Az épületet 1993-1997 között kívül-belül felújították. Külső megjelenése egyszerű, alig tagolt, a háromnyolcados záródású belsejét síkmennyezet fedi. Két rövid végén vasoszlopokon álló XIX. század végi fakarzat húzódik, a padok, az úrasztala és a szószék ezzel egyidősek. Befestett, valószínűleg vörösmárvány keresztelőmedencéje 1800 körül készült. Felszereléséhez tartozik egy 1910-ből származó aranyszállal hímzett úrasztali terítő. Műemlék.

A templom előtti szoborkertben áll a község I. világháborús emlékműve, egy műkő talapzaton álló, bal kezében szuronyos puskát tartó baka bronz szobra. A talapzaton olvasható felirat szerint: „Elesett hősei emlékezetére állítja a község hazafias népe. Soponya 1928. november 11. Felújítva 1996. V. 26.”. Az

emlékmű hátoldalán egy vers olvasható: „Álljon e kő!/Mint a multnak dicső emlékezet/A jelen időnek buzdító igézet/Eljövendő kornak intő példa képnek/Ezen emlékoszlop sose legyen árva/Viritson alatta kegyelet virága.”. Az elesett hősök neveit az oszlop két oldalán sorolták fel. A feliratokat a legutóbbi felújításkor márványtáblákon helyezték el. Az alapot Kocsis Előd restaurálta, a bronz katonaszobrot az eredeti rajzok és fényképek alapján újramintázta, és a felújította alapra felállította.

ENTZ – SISA 1998 (134.), TAK 2017 (8.)

Zichy-kastély

Parkban szabadon álló, főszárnyán emeletes, mellékszárnyain földszintes, U-alaprajzú klasszicista kastély barokk maggal, mögötte az eredetileg körülépített udvart lezáró hátsó épület L alaprajzú maradványával. Barokk magját a mostani épület délnyugati sarkán L alakban, földszintes formában építették 1751-57 között, Zichy (II.) János, Győr vármegye főispánja, a család palotai főágzatának megalapítója birtokossága idején, majd ezt bővítették 1772-73-ban kastéllá, lényegében már a mai alaprajznak megfelelően. Erre a XIX. század elején Pollack Mihály tervei szerint gróf Zichy (IV.) János emeletet építtetett, a homlokzatok új, klasszicista architektúrát kaptak. A főhomlokzat címeres oromzatának 1807-es évszáma valószínűleg e munka befejezését jelezte, ezt azonban 1945 után leverték. A II. világháború után feldúlt és sokáig gazdátlan kastélyt 1952-59 között gyermekotthonná, illetve iskolává alakították. Műemléki restaurálására 1984-89-ben került sor, Szűcs Endre tervező vezetésével.

- III. Ferdinánd király 1650. április 2-án Zichy István győri vicegenerálisnak, Vásonkó várkapitányának és feleségének, Baranyay Máriának, valamint gyermekeiknek, Pálnak, Istvánnak és Klárának adományozta 16 000 forint fejében Palota várát minden tartozékával, többek között Lánggal és Soponyával. A Zichy család 1655-ben magyar bárói, 1679-ben magyar grófi címet kapott. A soponyai birtok egyenes ágon öröklődött. Több generáció élte le itt életét. Zichy (V.) János császári és királyi kamarás, a főrendiház örökös tagja 1905-ben hunyt el Nagylángon. Fiai, (VI.) János, Henrik és Gyula örökölték, ők a kastélyban születtek. A rezidencia tulajdonosa János lett. Amikor 1944-ben elhunyt, örökösei fiai, János-Géza, Pál és György lettek, ők viszont nem élvezhették sokáig a birtok jövedelmeit.
- Az északkeletre néző főhomlokzat 9 tengelyes középrizalitjából 3 tengelyes, oszlopos erkéllyel hangsúlyozott középrész lép előre, amelyet eredetileg címeres-attikás oromzat zárt le. A középtengelyben kosárféle kocsialáhajtó kaput alakítottak ki, az erkélyen és a földszinti ablakokon gótizáló rácsok láthatók. A két oldalszárny emeletes részei földszintes szárnyakban folytatódnak. A nyugati földszintes szárny az egyetlen olyan homlokzatrész, ahol kissé átalakítva megjelenik az 1770-es évek architektúrája. A keleti földszintes rész, az egykori istállósárny homlokzatai jellegtelenek. Az udvari homlokzatokon egyszerű, faltükrös, klasszicista architektúra fedezhető fel, a főszárny lépcsőházat tartalmazó, mélyen előrenyúló középrizalitja gazdagabb. Az épületbelső udvari folyosós elrendezésű, a kapualjból jobbra egy-egy háromkarú lépcső vezet az emeletre, kőbaluszteres mellvéddel. Innen nyílik a középrizalit mögötti egykori díszterem. A hátsó melléképület egy része földszintes, 1952-59 között alapjaiból építették újjá kazánházként, a másik része – az úgynevezett kiskastély – emeletes, a XIX. század második felében épült. Az udvaron 1829-ben készült klasszicista kút áll, amelyet 1989-ben rekonstruáltak.

BARDOLY – HARIS 2008 (96-97.), ENTZ – SISA 1998 (134-136.), TAK 2017 (7.), VIRÁG 2005 (170-172.), ZÁDOR 1967 (11-12.)

Zichy János Általános Iskola

(Dózsa György utca 5.)

Utcavonallal párhuzamosan, szabadon, lépcső megközelíthető kis emelkedőn álló, téglány alaprajzú, kétszintes, kontyolt nyeregtetős épület. Egyenes záródású, könyöklőpárkányos nyílászárói hő- és

hangszigeteltek. Főbejárata az utcafront felőli homlokzat bal oldalán található, előtte két-két faoszlop által tartott, háromszögben végződő, deszkafödémes előépítmény áll.

A bejáratnál 2005-ben avatták fel a névadó gróf Zichy János nagybirtokos, a Magyar Királyság kultuszminiszterének domborműves portróját, Szakál Antal alkotását.

Beszédes József-emlékkő

(Beszédes József emlékpark)

Az egyszerű kialakítású emlékmű a Petőfi és Dózsa utcák által közrefogott háromszögletű teresedésben áll. Terméskőből készült talapzata egy forrásfogalásra emlékeztet. Az emlékkő anyaga valószínűleg homokkő, talán egy oszloptöredék. A talapzaton elhelyezett márványlap felirata: „Beszédeskő/Beszédes József/vízimérnök/1787-1852/emlékére állította a/Soponyai Faluszépítő és Természetvédő Egyesület/a Sárvíz Térségi Vízi Társulat támogatásával/2005”.

Felhasznált irodalom

BARDOLY – HARIS 2008	Bardoly István – Haris Andrea: Magyarország műemlékjegyzéke. Fejér megye. Budapest, 2008, Kulturális Örökségvédelmi Hivatal.
ENTZ – SISA 1998	Entz Géza – Sisa József (szerk.): Fejér megye művészeti emlékei. The Historic Monuments of Fejér County. Székesfehérvár, 1998, Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutató Intézet – Szent István Király Múzeum. (= Szent István Király Múzeum Közleményei A sorozat 34. kötet)
TAK 2017	Településképi arculati kézikönyv, 2017.
VIRÁG 2005	Virág Zsolt: Magyar kastélylexikon. 3. kötet. Fejér megye kastélyai és kúriái. Budapest, 2005, Fo-Rom Invest.
ZÁDOR 1967	Zádor Anna: Pollack Mihály Fejér megyei működése. Székesfehérvár, 1967, Fejér Megyei Múzeumok Igazgatósága. (= István Király Múzeum Közleményei, A. sorozat 12. sz.; Tanulmányok Fejér megye művészettörténeti topográfiájához, 1. sz.)